

POSUDEK BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Typ posudku: *oponent*

Autor/ka práce: **Lucie Kovářová**

Název práce: **Neformální pečující o seniory a jejich copingové strategie**

Vedoucí práce: **Mgr. Jiří Remr, Ph.D.**

Oponent/tka: **Mgr. Michaela Kudrnáčová, M.Soc.Sc.**

Navržené hodnocení: **C/D podle obhajoby**

Zdůvodnění Vašeho hodnocení práce (zejména výhrad a kritických připomínek) rozepište podle níže uvedených kritérií.

1. Je cíl práce (výzkumná otázka) jasně formulován a odpovídají mu závěry? Je práce vhodně strukturována?

Už z názvu je zřejmé, čemu se práce věnuje (Neformální pečující o seniory a jejich copingové strategie). Pro lepší orientaci čtenáře by i konkrétní hypotézy a výzkumné otázky měly být zmíněny už v úvodu práce, jsou až součástí metodologické sekce (str. 24):

Hlavní výzkumná otázka zní „Jakých copingových strategií využívají neformální pečující při péči o seniora v domácím prostředí?“

Základní hypotézou je „Neformální pečující více využívají strategie zaměřené na emoce než strategie zaměřené problém.“ (řazení dle Folkman, Lazarus) [Lazarus, Folkman 1984].

Vedlejší výzkumné otázky jsou „Jaké jsou hlavní stresory při péči o seniora v domácím prostředí?“ a „Jaké jsou základní charakteristiky neformálních pečujících? (pohlaví, věk, vztah k opečovávanému...)?“

Závěry cíli práce odpovídají a zodpovídají položené výzkumné otázky. Přidanou hodnotou práce je potom srovnání s podobným výzkumem ve Finsku.

Práce je obecně velmi dobře a srozumitelně strukturována.

2. Opírá se autor/ka o dostatek literatury relevantní tématu práce? Využívá i cizojazyčné texty?

Množství použité literatury je relativně malé, i když dostačující pro bakalářskou práci, zároveň jsou zde opakující se autoři (Jeřábek, Křivohlavý). Jeden ze zdrojů je diplomová práce, což není příliš šťastné. V práci mi chybí více metodologických zdrojů vzhledem k zaměření práce. Zároveň je zde i relativně malý počet citovaných akademických článků a většina zdrojů není příliš aktuální.

Pět zdrojů je v angličtině.

3. Jaká je kvalita použitých dat nebo zdrojů (včetně jejich výběru, sběru a popisu) a metod jejich analýzy?

Data pochází z online šetření, které provedla sama autorka práce. Metodou byl snowball

sampling a záměrný (účelový) výběr.

Vzorek je malý, 99 odpovědí, nicméně dostačující vzhledem k povaze práce (bakalářské zaměření, exploratorní studie). Navíc autorka sama tyto skutečnosti reflektuje.

Co se sběru dat týče, nerozumím autorčině tvrzení: „*Někteří respondenti nedisponovali internetovým připojením. Tuto situaci jsem řešila individuálně.*“ (str. 22) Jakým způsobem tedy autorka řešila absenci internetového připojení? Nedošlo v těchto případech k ohrožení respondentů, kterému se autorka od začátku chtěla vyvarovat?

Analýza dat je založena na deskriptivních statistikách, frekvencích a podle autorky také „v menší míře pak na korelacích a křížových tabulkách“. Nicméně korelace ani křížové tabulky v práci nejsou nikde uvedeny. Pro vyhodnocení otevřených otázek, autorka potom využila metody otevřeného kódování.

4. Jaká je kvalita argumentů, o něž autor/ka opírá závěry, k nimž dospěl/a?

Celkově argumenty, o něž autorka opírá své závěry, jsou dobré a přesvědčivé ve většině případů. Uvítala bych ale třeba v jednom konkrétním případě rozvedení argumentu, který není příliš srozumitelný: „*Nejčastější odpovědí bylo „skloubení práce a rodiny“. Pozoruhodné je, že to respondenti udali jako „další příčinu stresu“ navzdory tomu, že by to bylo možné zahrnout do stresoru „časový stres“ či „snaha o kariéru“.* To zřejmě znamená, že je to pro ně něco jiného.“ (31)

5. Jsou v práci autorova/autorčina tvrzení a zjištění jasně odlišena od tvrzení a zjištění převzatých?

Ve většině případů jsou autorovy myšlenky a tvrzení jasně odlišena od převzatých myšlenek a zjištění, až na některé výjimky:

str. 13 – definice neformálních pečujících není nijak citována (bylo by vhodné využít např. Národní strategie rozvoje sociálních služeb 2016–2025)

str. 14 – definice copingových strategií není nijak citována (bylo by vhodné využít např. knihu Psychosociální determinanty zdraví od Vladimíra Kebzy 2005)

Problém v závěru: „*Na základě získaných dat a odborné literatury je možné konstatovat, že většina neformálních pečujících jsou ženy (76 % respondentů). Co se věkové struktury týká, tak většina respondentů je ve věku 46 let a více, nejzastoupenější věkovou kategorií je pak kategorie 56 – 65 let. Neposledním významným zjištěním je, že téměř 60 % respondentů zároveň pečuje o závislého seniora a zároveň pracuje na plný úvazek.*“ (37) V závěru by měla autorka reflektovat zjištění ze svého dotazníku a konfrontovat je s empirickými výzkumy a odbornou literaturou (tj. jak jsou si podobné nebo se liší). Toho jsou ale závěry právě z empirických výzkumů, ne závěry z vlastního výzkumu.

6. Jaká je úroveň odkazového aparátu, jazyka a dalších formálních náležitostí?

Úroveň odkazového aparátu a práce s citacemi je celkově dobrá, až na některé běžně se vyskytující nedostatky.

„*populace. [ČSÚ 2014a]*“ (str. 10) – tečka se má dávat až za hranaté závorky (pokud nejde přímo o citaci), tedy: „*populace [ČSÚ 2014a].*“ (tato chyba se opakuje v celém dokumentu)

Úroveň jazyka je také dobrá, i když se občas vyskytují drobné nedostatky.

„*Celá uvedená problematika je zkoumána na pozadí stárnoucí česká společnosti.*“ (abstrakt)

„a stresory (=příčiny stresu)“ – mělo by být (tj. příčiny stresu) (str. 10.)

„Jedná se o laiky, kterým tato role může přinášet velký stres. Jedná o děti, partnery či jiné příbuzné a známé seniora, který potřebuje péči.“ – opakování slova jedná

„Etických problémů se **pokusům** vyvarovat dodržování mezinárodního kodexu ICC/ESOMAR.“ (str.23)

U anglického abstraktu není zarovnání do bloku.

Práce obsahuje formální nedostatky, co se týče tabulek, grafů a do práce není zahrnutý použitý dotazník.

Tabulky a grafy nejsou číslovány, na konci dokumentu není jejich přehled a odkaz na místa v práci, kde se přesně nacházejí.

Nejsou moc dobře popsány tabulky na str. 30 a 31 (jde o procenta nebo frekvence?). Navíc grafy by v tomto případě byly pro čtenáře přehlednější.

Použitý dotazník není součástí bakalářské práce!

7. Jiné přednosti a/nebo nedostatky, které neodpovídají výše uvedeným kritériím (jsou-li jaké).

Velmi oceňuji reflexi limitů práce.

Nejsem si jistá kvalitou etické stránky výzkumu. Autorka doslovně říká, že:

„Důvěru respondentů jsem se pokusila získat úvodním textem dotazníku, kde jsem je ujistila, že jejich odpovědi budou anonymizovány a budou využity pouze k uvedenému účelu.

Dle mého názoru můj výzkum není spojen se zásadními etickými riziky. Účast na výzkumu byla zcela dobrovolná. Výzkum je anonymní. Ochrana osobních údajů účastníků výzkumu je zajištěna tím, že v práci nezmiňuji jména ani jiné osobní údaje respondentů.“ (str. 23) Autorka si tedy protičeří, když zároveň říká, že bude odpovědi anonymizovat a že výzkum je anonymní. Protože dotazník není součástí práce, není možné zjistit, zda autorka sbírala nějaké osobní údaje a následně provedla jejich anonymizaci, či osobní údaje vůbec nesbírala. Pokud je sbírala, tak by vyvstala otázka o využitelnosti osobních údajů, protože v rámci této exploratorní studie vzhledem k jejímu charakteru nevidím jediný důvod chtít po respondentech osobní údaje (jako je např. jméno a příjmení nebo emailová adresa, apod.).

Autorka nedostatečně reflektuje použitý nástroj CAMI:

„Prvním z nich je nástroj CAMI [Nolan, et al. 1995], který jsem lehce upravila – některé jeho položky jsem smazala, jiné přidala, a přeložila do češtiny.“ (str. 32) V práci není explicitně uvedeno, které konkrétní položky autorka nepoužila nebo naopak přidala a z jakého důvodu.

Zároveň je také škoda, že původní anglická verze nástroje nebyla k práci přiložena pro srovnání s tou českou.

8. Náměty na diskuzi při obhajobě práce.

Jeden z námětů na diskuzi se opírá o vyjádření autorky:

„Motivací pro zkoumání uvedeného tématu je pro mě především vědomí důležitosti rodinné péče o seniory. Tato péče je důležitá na více úrovních: zejména na úrovni fungování sociálního systému ČR, který není schopný nabídnout ústavní péči všem závislým seniorům, a na úrovni lidské morálky, kdy postaráni se o ty, co se postarali o nás, je alespoň pro většinu lidí samozřejmostí.“ (str. 10)

Skutečně je „postaráni se o ty, co se postarali o nás“, samozřejmostí? Proč není podle autorky ústavní péče tak vhodnou? Jaké jsou případně výhody a nevýhody toho stát se neformální/m pečující/m?

Další možný bod k diskusi se týká výroku: „*V souvislosti s touto formou asistence při vyplňování, může vyvstat otázka, zda zmíněná asistence nemohla mít vliv na získaná data. Dle mého názoru je možné na tuto otázku odpovědět, že pomoc (převážně pouze s technologiemi) formálních pečovateli při vyplňování dotazníku neměla vliv na získaná data, protože formální pečovatelé neměli zájem na tom data jakýmkoliv způsobem ovlivňovat. Hlavním důvodem je to, že cíl a zaměření výzkumu se formální péče či jejího hodnocení netýkal.*“ (21) Skutečně při odpovídání nemohl být vliv pečovateli na respondenty? Co když třeba opečovávání nejsou dostatečně způsobilí odpovídat? Nebo napadají autorku ještě nějaké možnosti zkreslení odpovědí?

Diskuze o použitých metodách – kdyby autorka psala práci nyní, změnily by se např. použité metody sběru dat? Upřednostnila by autorka spíše kvalitativní rozhovory nebo by znovu využila dotazníku?

Celkové hodnocení práce:

Text odpovídá základním požadavkům, které jsou kladeny na bakalářské práce a nic tedy nebrání přijetí k obhajobě. Zároveň ale práce obsahuje některé nedostatky (zejména co se týče tabulek a grafů (absence číslování a jejich seznamu na začátku/konci práce, nedostatečné popisy, nejasnosti ohledně frekvencí a procent), absence použitého dotazníku, ale i nedostatečně komunikované změny v použitém nástroji CAMI. Vzhledem k tomu směřuji své hodnocení mezi C a D.

Datum:

Podpis: